

Русиянын гәдим мәсчидиндә Рәбиул-әввәл ајынын шәрәфинә мөвлүд кечирилмишдир

2016-чы илин 28 декабырында Русия вә МДБ (Мүстәгил дәвләтләр бирлији) әразисиндә һәлә Пејғәмбәрин сәһабәлри тәрәфиндән тикилмиш гәдим Дәрбәнд Чүмә мәсчидиндә бүтүн пејғәмбәрләрин сәјиди, Уча Аллаһын ﷺ севимлиси Мүһәммәд Пејғәмбәрин ﷺ доғулдуғу

Рәбиул-әввәл ајына һәср олунмуш ән-Нәби мөвлүдү кечирилмишдир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, Дәрбәнд шәһәринин көһнә һиссәсинин мәркәзиндә јерләшән мәсчид РФ мәдәни ирси вә ЈУНЕСКО мәдәни ирсинин объектидир.

Сәһ 2

Маарифләндирмә јолу илә – Дәвәт

ДР Мүфтисинин маариф мәсәләләри үзрә мұавини Идрис-һачы Әсәдулајевлә мұсаһибә

Мәлум олдуғу кими, билик алмағ (газанмағ) һәр бир мөминин, мүсәлманын вәзифәләриндән (борчларындан) биридир. Аллаһа шүкүр ки, индики вахтта савадлы, биликли, мәлуматлы олмағ үчүн һәр бир шәраит вар. Китаб, КИВ (күтләви информация васитәләри), Интернет, чүмә хүтбәләри – бунларын һамысы бизә билик, елм әлдә етмәјә имкан јарадыр. Елә васитәләр дә вар ки, биз бу шәјләри унуданда вә јәхуд тәнбәллик едәндә, бу биликләри бизә чатдырмаға һазырдырлар.

Әтрафда кыларә (адамларә) динимиз һаггында һә-

гигәти данышмағ вә јаймағ илә мәшғул олан инкишаф етмиш структурлардан бирләри дә мүфтијәтин нәздиндәки шөбәләрдир. Бу күн биз белә бир шөбәнин рәһбәри – ДР Мүфтисинин маариф мәсәләләри үзрә мұавини Идрис-һачы Әсәдулајевлә сөһбәт едирик.

Сәһ 2

НӘСИҘӘТ

Аллаһын һәдсиз мәрһәмәтинә инан – вә һәр шәј јахшы олачағ, иншаллаһ

Һәјат бурулғанында биз елә ачыначағлы вәзијәтләрә дүшүрүк ки, адамын үрәји һәр шәјдән сојуур вә о, һеч нә етмәк истәмир! Белә мисалларә биз аддымбаши раст кәлирик: кимсә аиләнин башчысыны (аиләни доландыраны) итириб, кимсә ушағларыны итириб, кимсә вар-јохдан чыхыб бүтүн әмлакыны итириб, кимсә сағалмаз хәстәликдән шиддәтли ағрыларә мәрүз галыб. Дүнјада нә гәдәр инсан варса, о гәдәр дә мүхтәлиф чүр проблемләр вар. Үмидсизлик, ағры, кәдәр, сыхынты, фикримчә, һамыја мәлумдур. Елә адам јохдур ки, әмрүндә һеч олмаса бир дөфә чәтинлијә, үмидсизлијә дүچار олмасын.

Һәјат чәтинликләрини арадан галдырмағ үчүн психолог вә һәтта психиатрлар чоһлу мәсләһәтләр верирләр. Кимсә онларын көмәји дәјир, башғалары исә һәјат сынағындан кечәрәк Аллаһа ﷻ мұрачият едир вә Она инан кәтирирләр (инанырлар). Бизим һәр биримизин өз тәқаролунмаз јолу вар, вә һәр кәс чәтинә дүшәндә башғасына чоһлу дәјәрли мәсләһәтләр верә биләр. Лакин бирмәналыдыр ки, Уча Танрыја ﷻ инан вә Онун ирадәсинә вә јардымына тәвәккүл (үмид) биринчи (башлыча) олачағдыр. Инанан (мөмин, диндар) адам үчүн Илаһи ирадә, мәрһәмәт вә јардымын ичиндә әримәкдән (һәлл олмадан) башға хилас јолу јохдур.

Сәһ 6

Дағыстанда «Ахулго» хатирә комплексинин тәнтәнәли ачылышы олмушдур

ДР Мүфтиси Шәјх Әһмәд Абдулајев «Ахулго» мәдәни-тарих комплексинин тәнтәнәли ачылышында иштирак етмишдир. Бу – Әшилта кәндинин јахынлығында јерләшән ејни адлы дағын дөшүндә учалдылан үмуми хатирә вә үмуми мүгәддәрәтын мемориалыдыр.

Гафғаз вә бүтүн Русия мүсәлманлары үчүн әһәмијәти олан бу тәдбирдә Русия Президентинин ШГФД-дә сәләһијәтли нұмајәндәсинин мұавини Михаил Ведерников, ДР Башчысы Рамазан Абдулатипов, РФ ЈНФА рәһбәри Игор Баринов, Маһачғала вә Грозны јепископу (баш кешиши) Варлаам, ичтимаи вә дин хадимләри, гоншу регионлардан гонағлар иштирак етмишләр.

Адәм Пејғәмбәр ﷺ

Сәһ 4

Топлашанларә мұрачият едәрәк ДР Мүфтиси Ә. Абдулајев республика сакинләрини тарихи абидә кими Гафғаз мұһарибәси илләрини бизә хатырладан белә бир кәзәл

тикинтинин ачылышы илә тәбрик етди. Сонра о, деди: «Ахулго» комплекси – Русияда јашајан бүтүн халғларә хәбәрдарлығыдыр: һәр һансы бир мұнағишә вә мұһарибәнин сону сүлһ вә меһрибан гоншулуғ мұнасибәтләри вә әлағәләридир. Имам Шамил Дағыстанын тарихи сечимини ирәличәдән (габағчадан) мүәјјән етди – Русия илә биркә јашамағ. О, алим, сәркәрдә вә сијасәтчи, Гафғаз әразисиндә демократик дәвләтин баниси кими һамыдан јахшы билирди ки, бу – әсрин дөрддә бир һиссәси гәдәр узун сүрән мұһарибәјә сон гојмағын зәрури шәртидир.

Сәһ 4

Чадукәрлик (фалчылығ) сизи хилас етмәз

Сәһ 5

Гуран космоса учушларын сиррини ачмышдыр

Сәһ 7

Русиянын гәдим мәсчидиндә Рәбиул-әввәл аянын шәрәфинә мөвлүд кечирилмишдир

1 « Республиканын мүхтәлиф јерлериндән чохла адам топланмыш мәчлисдә ДР Мүфтисинин мүавини Әһмәд Каһаев, ДР Мүфтијәтинин Чәнуб әрази даирәсиндә сәләһијәли нүмајәндәси Мейди Әбидов, Дәрбәнд шәһәри вә Дәрбәнд рајону маариф шөбәсинин рәһбәри Гурбан Рамазанов, Шиһабуддин һачы Кәримов, илаһијәтчы алимләр, ДР Мүфтијәтинин нүмајәндәләри, республиканын ичтимаи вә дин хадимләри, һәмчинин гоншу регионлардан гонаглар иштирак етмишләр.

Мәчлис күнорта намазындан сонра башланмышдыр. Онын апарычысы ДР Мүфтијәтинин ЧӨД-дә сәләһијәтчи нүмајәндәси Мейди Әбидов мәминләре салам вә тәбрик сөзләри илә мүрачият етди.

ДР Мүфтисинин мүавини Әһмәд Каһаев өз чыхышында мәчлисдә оланлары Дағыстан Мүфтиси Шейх Әһмәд Абдуллајевин адындан саламлады. Шиһабуддин һачы Кәримов да өз чыхышында Гафгаз Мүсәлманлар И д а р ә с и н и н Сәдри һачы Аллаһшүкүр Пашазадәнин тәбрикләрини вә үрәк

сөзләрини чатдырды.

Мәчлис чәрчивәсиндә һәмчинин «Мөминләрин көзәл әхлагы» китабы үзрә мүсабигәнин галибләри мүкафатландырылды. Дәрбәнд сакинләри арасында елан олунаш мүсабигәнин нечә кечмәсиндән Дәрбәнд шәһәри вә Дәрбәнд рајону маариф шөбәсинин рәһбәри Гурбан Рамазанов данышды.

Мүсабигәнин финалына 30 адам дүшмүшдүр, онлардан 18 -нә гижмәтли һәдијәләр верилди.

Мүсабигәнин галиби вә «Лада Гранта» автомобилнин саһиби Заирә Мурадова олду, икинчи јери Ифриз Рамазанова тутду вә 50 000 рубл алды, үчүнчү јер вә 30 000 рубл Сәидә Чәбрајыловаја чатды.

Исламдаг

Маарифләндирмә јолу илә – Динә дәвәт

1 « - Идрис-һачы, шөбәнин иши һаггында охучуларымыза мәлумат верә биләрсинизми?

- Бу күн (јәни инди) республиканын бүтүн рајон вә шәһәрләриндә ДР Мүфтијәтинин тәркибинә дахил олан маариф шөбәләри фәалијәт кестәрир. Јерләрдә шөбәләрин һамысы үмуми схем (план) үзрә ишләјир. Онларын ареал (јајылма саһәси) фәалијәтиндә ијирмијә јахын иш истигамәти вар: али вә орта тәһсил очаглары, мектебләр, гочалар еви, јетим ушаглар евләри, поликлиникалар, хәстәханалар, базарлар, гастрономлар вә дикәр бу кими тәшкилатлар. Һәр бир белә мүәссисә үчүн онун спесифик хүсусијәтләрини нәзәрә ала-раг мүһазирәләрин план вә чөдвәлини һазырламышыг. Бүтүн бунлардан башга биз маарифчилик иши үчүн лап хырдача имканы олан јени истигамәтләрдән дә истифа-дә етмәјә чалышырыг.

- Мүһазирә-чыхышлары-ныңын мөвзуларыны нечә мүйәјән едирсиниз?

- Мөвзу сечәндә биз чы-хыш едәчәјимиз аудиторја-дан истигамәт алырыг. Мисал үчүн, һансы бир мүәссисәјә кетдијимиздән асылы оларәг һәммин пешә саһибинин (һәки-мин, полис ишчисинин, мүйә-лиммин вә саирә) етикасындан (әхлаг гајдаларындан) сөһ-бәт ачырыг. Һәмчинин биз чәмијјәтин проблемләриндән вә Исламын онлара мүнәсибәтин-дән данышырыг. О чүмләдән әтраф мүһитин чиркләндирилмәси, сига-рет чөкмә, наркоманија, алкоғолизм (ички дүшкүнлүјү) вә с. проблемләр һаггында мәлумат веририк. Вәтәнә мөһәббәт, вәтәнпәрвәрлик, инсан-ларын бир-биринә мүнәсибәти, ра-дикализм вә екстрәмизмин һәр бир тәзаһүрүнү гәбул етмәмәк кими мө-сәләләрә дә чохла диггәт јетиририк. Бунларын һамысы Ислам мөвгелә-риндән верилир, данылмаз мәнбә вә ситатларла әсасландырылыр вә ис-бат едилер. Әлбәттә ки, һамымыз үчүн стандарт, үмуми олан Ислам дининин әсаслары, онун етикасы, әһәтәмиздә оланлара, о чүмләдән башга дин нүмајәндәләринә мүнәси-

бәт мөвзуларыны да тез-тез јада са-лырыг. Мүһазирәчиләримизин ишини асанлашдырмаг үчүн ән актуал мөв-зулара аид мүһазирәләрә мөчмүә дә һазырламышыг.

- Динләјичиләриниз һансы суал-лары верирләр?

- Гејд етмәлијәм ки, кәнч адамлар чохла суалла мүрачият едирләр. Чох вахт адамлар күндәлик һәјәтдә гар-шылашдыглары проблемләрин һәл-лини билмәк истәјирләр. Суалларын әксәријјәти ејни олур ки, бу да дини

Маариф шөбәсинин нүмајәндәләри илә белә көрүшләр исә јерлиләри-мизин савадыны артырыр вә онла-ры марағландыран суаллара чаваб тапмаға көмәк едир. Вә бирмәналы демәк олар ки, Шөбәкәдә (интернет) иши күчләндирмәк лазымдыр, чүнки биз билирик ки, чаван ушаглары ек-стремист чәркәләринә Интернет, со-сиал шөбәкәләр васитәсилә чәлб едирләр. Биз һәм дә бу истигамәт-дә иш көрүрүк, мүһазирәчиләримиз чохла социал шөбәкәдә гејдијәтдә дурур вә мүхтәлиф мүзакирәләрдә фәал иштирак едирләр.

биликләр сәвијјәсинин зәифлијиндән вә маарифчиликә еһтијәчдән хәбәр верир. Әмәкдашларымыз бүтүн су-аллара там (бүтөв) чаваб вермәјә ча-лышыр, контакт (телефон нөмрәлә-рини) гојурлар (верирләр) ки, лазым оlanda онлара зәнч еләсинләр.

- Сизин рәјинизә көрә, чәмијјәтимизин дин һаггында би-лик сәвијјәси нә дәрәчәдәдир?

- Артыг дедијим кими, әһалинин суаллары чохдур вә әксәр һалларда онлар ади, елементар шәјләрә аид-дир ки, дини биликләрин азлыгына дәләлат едир. Бу факты нәзәрә ала-раг күман етмәк олар ки, дини тәһси-лә вахт ајырмаг һамыја нәсиб олмур.

- Идрис-һачы, шөбәнин ишчи-ләри һаггында билмәк истәрдик, онлар кимдир, нә чүр һазырлыг кечирләр?

- Бизим шөбәдә ијирмијә јахын тәблиғчи ишләјир, онларын әксәриј-јәтинин ики али тәһсили вар: дүнјә-ви (светскојә образованијә) вә дини. Дәрин дини биликләрдән әлавә ола-раг онлара әсас тәләб коммуника-беллилик (үнсидәт), диалог апармаг бачарыгы, тәблиғчи истедадыр биз бу чәһәтләри инкишаф етдирир вә тәкмилләшдиририк. Бунун үчүн хүсуси курслар апарырыг, натиглиг мөһарәтини, өзүнү чәмијјәтдә тута (апара) билмәк бачарыгыны камил-

ләшдиририк. Әлбәттә, кәнч әмәк-дашларын кејиминә хүсуси диггәт јетиририк, онларын заһири көрүнүшү нөгсансыз олмалыдыр. Әввәлчә өз арамызда илкин чыхышлара гулаг асыр, мүмкүн ола билән вәзијјәти мөшг едир, мүһазирәчијә чәтин (јер-сиз) суаллар веририк. Мәмнунидәтлә гејд етмәлијәм ки, шөбәнин бүтүн иш-чиләри һәмишә өз үзәриндә ишләјир, нитгини инкишаф етдирир, сөз еһтиј-атыны артырырлар. Јери кәлдикчә дејим ки, биз һамымыз «Әс-сәләм» гәзетини диггәтлә охујур вә өзүмүз үчүн чохла фајдалы шәјләр әјрә-нирик, охучуларын вә потенсиал динләјичиләримизин марағларыны дујуруг (тапырыг). Бундан башга шөбәмин әмәкдашлары өз ишин-дә Интернет вә социал шөбәкәләрдән әлавә һәм дә мүасир техники васитәләрдән истифаде едирләр. Мүхтәлиф мөвзуларда презент-сия һазырлајыр вә чыхышларында онлардан истифаде едирләр. Бу үсул кәнчләр арасында даһа чох јајылмышдыр.

- Ишиниздә раст кәлән бу вә ја дикәр проблемләр вармы?

- Бејүк проблемләримиз, Аллаһа шүкүр, јохдур, чүнки бу күн, Аллаһа шүкүрләр олсун, чохла баша дүшүрләр ки, онларын әлдә едәчәкләри вачиб вә зәрури һә-гиги дини биликләр чәмијјәтимизи екстемизм вә терроризмин мән-фи тәзаһүрләриндән горумаға кө-мәк едәчәкдир. Ејни заманда бәзи муниципалитетләрдә ишимизин вачиблијини баша дүшмәјән елә рәһбәрләр вар ки, бизә јардым әлини узатмыр вә чыхышларымы-за лазыми мүнәсибәт бәсләмир-ләр. Һарада ки бизи баша дүшүрләр, орада иш тәшкил олунаш вә өз гај-дасындадыр, һәтта мүйәјән тәрәгги (ирәлиләмә) көзә чарпыр. Белә ки, тәкчә үмумиликдә, јәни һакимијјәтин вә руһанијјәтин сәјләрини бирләшди-рәрәк биз халгымызын проблемләри-ни һәлл едә биләрик.

- Идрис-һачы, белә вачиб вә зә-рури бир ишиниз үчүн сизә дәрин миннәтдарлыгымы билдирирәм. Уча Танры јардымчыныз олсун!

- Амин!

МҮСАҢИБӘНИ АПАРДЫ:

ӘЗИЗ МИЧИГИШЕВ

ЭГИДӨ

Аллаһа нечө инанмаг лазымдыр?

Аллаһа ﷻ инамын мәнасы ондан ибарәтдир ки, ситајиш вә итаәт етмәк үчүн тәк Аллаһдан башга даһа лајигли һеч ким вә һеч нә жоһдур вә буна зөррәчә шүбһә ола билмәз - биз буна там әмин олмалыҗыг. Улу Рәббимиз даима (әбәди) мөвчуддур – Онун нә әввәли, нә дә сону вар; О, заман чәрчивәсиндә дәјишмир вә заман да Онун үчүн дәјишмәздир. Онун һеч кимә вә һеч нәјә еһтијачы жоһдур, һеч кимдән вә һеч нәдән асылы дејил; Онун бәнзәри (таҗы-бәрабәри) жоһдур. О, һеч нәјә вә һеч кимә охшамыр (бәнзәмир), һеч нә вә һеч ким дә она охшаја (бәнзәјә) билмәз. О, Чанлы, һәр шејә Гадир, һәр шеји Билән, һәр шеји Көрән, һәр шеји Ешидән, Нитги оландыр. Дүнјада јахшы вә јаман (пис) нә варса, һамысы онун ирадәси илә олур. О, писи писләјир, јахшыны тәгдир едир. Аллаһ ﷻ бүтүн мөвчудаты јаратмыш, ону идарә едир вә мөһв етмәјә дә күчү вар. О, Гијамәт (Мөһшәр) күнүнүн һакимидир. О, бизим Рәббимиз, бүтүн мөвчудатын Саһибидир.

Аллаһа ﷻ шәрик гошмаг, кимисә вә нәјисә она тај тутмаг ән бөјүк күнаһ саҗылыр вә буна ширк дејилир. һәм дә она инанмаг лазымдыр ки, Аллаһын ﷻ она мүтләг хас олан ијirmi атрибуту (сифәти) вә 99 көзәл ады («Әл-Әсмә

әл-һүснә»), Она јарашмајан вә лајиг олмајан ијirmi вә бирчә дәнә јарашан (мүмкүн олан) кејфијјәти вар. Она да инанмаг лазымдыр ки, Уча Аллаһ ﷻ онун бөјүклүјүнә (әзәмәтинә, чәлалына) лајиг олан камил сифәтләрин һамысына малиқдир вә онун учалығына, бөјүклөјүнә лајиг олмајан бүтүн нөгсанлардан азаддыр (тәмиздир).

Уча Аллаһа ﷻ мүтләг хас олан атрибутлар (сифәтләр).

Дедијимиз кими, онларын саҗы ијirmi:

1-Вар олмаг; 2-Әввәли олмамаг; 3-Сону (ахыры) олмамаг; 4-Мисилсизлик (таҗы-бәрабәри олмамаг); 5-Һеч нәдән вә һеч кимдән асылы олмамаг; 6-Тәк

олмаг; 7-Гүдрәт (күч); 8-Ирадә; 9-Һәр шеји билмәк; 10-Дирилик; 11-Һәр шеји ешитмәк; 12-Һәр шеји көрмәк; 13-Нитг; 14-Һәр шејә гадир олмасы; 15-Ирадәли олмасы; 16-Һәр шеји билән олмасы; 17-Дири олмасы; 18-Һәр шеји ешидән олмасы; 19-Һәр шеји көрән олмасы; 20-Данышан олмасы. Гурани-Кәрим, һәдисләр вә сағлам дүшүнчә Уча Ал-

лаһа ﷻ аид олан бу ијirmi атрибуту тәсдиг едир.

Танрыја хас олмајан вә Онун үчүн мүмкүнсүз атрибутлар

Јухарыда адлары чәкилен атрибутларын әксинә оланлар Уча танрыја хас дејил вә Онун үчүн мүмкүнсүздүр:

1-Мөвчуд олмамаг; 2-Әввәли олмаг; 3-Сону олмаг; 4-Нәјисә вә јахуд кимәсә бәнзәмӘсы; 5- Нәдәнсә вә ја кимдәнсә асылылыг; 6-Чохлуг (јәни бир нәфәрдән артыг мөвчуд олмаг); 7-Гүдрәтсизлик; 8-Ирадәсизлик; 9-Нәјисә билмәмәк; 10-Чансызлыг; 11-Карлыг; 12-Корлуг; 13-Лаллыг; 14-Гүдрәтсиз олмасы; 15-Ирадәсиз олмасы; 16-Һеч нә билмәјән олмасы; 17-Чансыз олмасы; 18-Кар олмасы; 19-Кор олмасы; 20-Лал олмасы. Аллаһа ﷻ инам шәкки-шүбһәсиз гәти инанмагдыр ки, ситајиш вә итаәт етмәк үчүн лајиг олан бирчә Тәк Аллаһдыр ﷻ. Мүгәддәс Гуран, һәдисләр вә сағлам дүшүнчә бу сифәтләрин Уча Танры үчүн мүмкүн олмадығыны сүбут едир.

Һансы атрибут Уча Аллаһ ﷻ үчүн мүмкүндүр?

Бу, нәсә бир мәнтиги мүмкүн олан шејин јарадылмасыдыр. Аллаһ нә истәсә, ону јарадыр, истәмсә – јаратмыр.

Аллаһын ﷻ мөвчудлуғунун сүбуту (дәлили) нәдир?

Аллаһын ﷻ мөвчудлуғу һаггында биз һамымызы әһатә едән мүһитин (дүнјанын) јаранмасындан билирик. һамы көрүр ки, хырдача һиссәчикләрдән (молекул, атом), јердән, көјдән, күнәшдән, улдузлардан, фајдалы газынтылардан, отлардан, ағачлардан, дәннәләрдән, чајлардан башламыш һәр шејдә көзәл бир әсәр вә мисилсиз низам-интизам, гајда, сәлигә көрүнүр. Бүтүн бунлар Уча Аллаһын мөвчудлуғуну сүбут вә тәсдиг едир. Аллаһын Өзүндән башга һеч ким Онун әсил вә һәгиги бөјүклүјүнү, әзәмәтини анлајыб дәрк етмәк игтирадында дејил.

(ДАВАМЫ ЭЯЛАН НЮМРЯЛЯРИ-МИЗДЯ).

ФИГҢ

Намаз

Рәһмли, мәрһәмәтли Аллаһын ады илә!

Мәлум олдуғу кими, Ислам беш рүкндән ибарәтдир.

1. Шәһадәт – Аллаһдан башга сәчдәчәһ жоһдур вә Мүһәммәд ﷺ Онун Елчисидир.

2. Беш вахты намаз
3. Зәкат
4. Рамазан ајында оруч
5. һәчч

Шәһадәти (мүсәлманлығын илк шәрти олан кәлмәләри) сөјләмәк дини гәбул етмәк демәкдир ки, ондан сонра намаз гылмаг инсан үчүн ән әсас вә вачиб вәзифәдир. Намаз гылмаг Аллаһа ﷻ инамын вә она ситајишин нишанәсидир. Аллаһ Елчисинин ﷺ һәдисиндә дејилир: «Намаз – динин дајағыдыр». «Намазы әлдән гојанын дини дағылар», - мүгәддәс һәдисдә белә дејилир.

Мүнтәзәм сурәтдә намаз гылмаг Исламын башлыча тәләбидир, онсуз инсан Аллаһ ﷻ гаршысында әсас вәзифәсини јеринә јетирә билмәз вә јәгин ки һәјатда ән вачиб вә дөјәрли олан – Уча Танры илә әлагәсинин дәрк едилмәсини вә дүјүсуну (һиссини) итирәр. Вахтын намаза һәср олунмуш беш аралығы (мүддәти) күнүн беш һиссәсинә ујғундур. Бунлар сүбһ вахты, күнорта, наһардан сонра, күндүзүн сону вә кечә. Намаз – инсанын Јараданла диалогудур, онун мүнтәзәмлији вахташыры олараг, күндүз вә кечә инсана Танрыны хатырладыр.

Намаз гылмаг тәәһһүдү (өһдә-

лији) һаггында Гурани-Кәримдә вә Пејғәмбәримиз Мүһәммәд әлејһиссәләмын һәдисләриндә дејилир. Аллаһ Елчисиндән сорушанда ки, ән дөјәрли әмәл һансыдыр, О, чаваб верди ки, бу – вахтында гылынмыш намаздыр.

Аллаһ Елчиси ﷺ дејирди ки, намаз – Чәннәт гапыларына ачардыр вә намаз Аллаһ ﷻ үчүн инамдан сонра Онун гулунун ән көзәл әмәлидир (һәрәкәтидир). Аллаһу тәәләјә ﷻ хидмәтдә бундан артыг нәсә олсајды,

онда мөләкләр дә бу ишлә мәшғул оларды. Мөләкләрин арасында тәзим (рүкү) едәнләр, сәчдә гыланлар, дуруб отуранлар, јәни бизим намаз гыланда етдијимиз бүтүн һәрәкәтләри јеринә јетирәнләр вар.

Һәдисдә дејилир ки, Чәбраил

ﷺ Пејғәмбәримизи ﷺ уча етмәси сәбәбиндәндир.

Бәс нә үчүн намазын белә бөјүк әһәмијјәти вар? Бунун сирри Аллаһын ﷻ ону учалтмасындандыр. Мәлумдур ки, Шәриәтин бүтүн ганунлары, Исламда габагчадан нәзәрдә тутулмуш бүтүн әмәлләр (һәрәкәтләр) бизә Пејғәмбәримиздән ﷺ чатыб, О исә өз нөвбәсиндә онлары Аллаһла Пејғәмбәр арасында васитәчи олан Чәбраил ﷺ мөләкдән алмышдыр. Намазын хүсусијјәти одур ки, Танры Мерач кечәси Елчисини јанына чағырыб Өзү, васитәчисиз, Пејғәмбәримизә вә онун үммәтинә намазы әрмәған етмишдир (һәдијјә вермишдир). Одур ки, Аллаһ Елчиси ﷺ вә онун сәһабәләри ﷺ намаза бөјүк мәсулијјәтлә јанашмышлар. Намаз – Танры илә хүсуси бир әлагә, үнсидир. Әкәр һәр һансы бир нүфузлу, мөтәбәр адамла көрүшә биз сөјлә, чидди-чөһдлә һазырлашыр, һәјәчән кечирир, севинириксә, онда тәсәввүр един ки, бүтүн мөвчудатын һөкмдары олан Уча Аллаһла ﷻ көрүшә нечә һазырлашмалыҗыг? Динә гаршы олан диггәтсизлик вә лагәјдликдән данышмаға дөјмәз. Әкәр намаз кими вачиб бир ишә етинасызлыг көстәрилирсә, онда нә дејәсән? Гијамәт күнүндә илк олараг намазы сорушачаглар, чүнки о, диндә имандан сонра икинчи јердә дурур. Һәр һалда үмид вар ки, ағыл саһибләринә (тәмиз, буланмамыш идрақы олан инсанлара) Аллаһ Елчисинин ﷺ сөзләри тәсир көстәрәчәкдир, ин шәәллаһ.

(ДАВАМЫ ЭЯЛАН НЮМРЯЛЯРИ-МИЗДЯ).

Адәм Пејғәмбәр ﷺ

Адәм ﷺ – јер үзүндө илк адам, бүтүн бәшәријәтин әчдады, Аллаһын ﷻ илк пејғәмбәридир (нәбиси). Аллаһ-тәала ﷻ илк олараг Адәми ﷻ јаратмышдыр: «Мән јер үзүндө бир хәлифә (чанишин) јарадачағам», - дедикдә мөләкләр: «Сән орада (јер үзүндө) фәсад төрөдәчәк вә ган төкәчәк бир кәсми јаратмаг истәјирсән? ...» - сөјләдиләр. Аллаһ ﷻ онлара: «Шүбһәсиз ки, Мән сизләрин билмәдикләринизи билирәм!» - бујурду (Гурани-Кәрим, «әл-Бәғәрә», 30-чу әј).

Аллаһ-тәала Чәбраил мөләји ﷻ бир гәдәр торпаг кәтирмәк үчүн јер үзүнә ендирди. Јер Чәбраилә ﷻ: «Сәни кәндәрән Рәббимин хәтир-һөрмәтинә гојма чәһәннәмә дүшүм, мәнән аз до олса торпаг алма», - деди. Шәфғәтли Чәбраил ﷻ торпаға јазығы кәлди вә Аллаһын ﷻ ирадәси илә әлибош кери дөндү. «Торпаг Сәндән горхуб адынызла мәнән чәһәннәм одундан горунмасыны хаһиш едәндә јазығым кәлди һеч нә едә билмәдим» сөзләри илә Чәбраил мөләк ﷻ Аллаһын һүзуруна чыхыр. Аллаһ-тәала ﷻ бу дәфә Микаили ﷻ кәндәрди. О да әлибош гајытды. Үчүнчү дәфә Өзраили ﷻ кәндәрди. Јараданын тапшырығы илә о, јер енди, јерин јалварыш вә дуаларыны ешидәндә она јазығы кәлди, анчаг Аллаһын ﷻ әмриндән чыха билмәди.

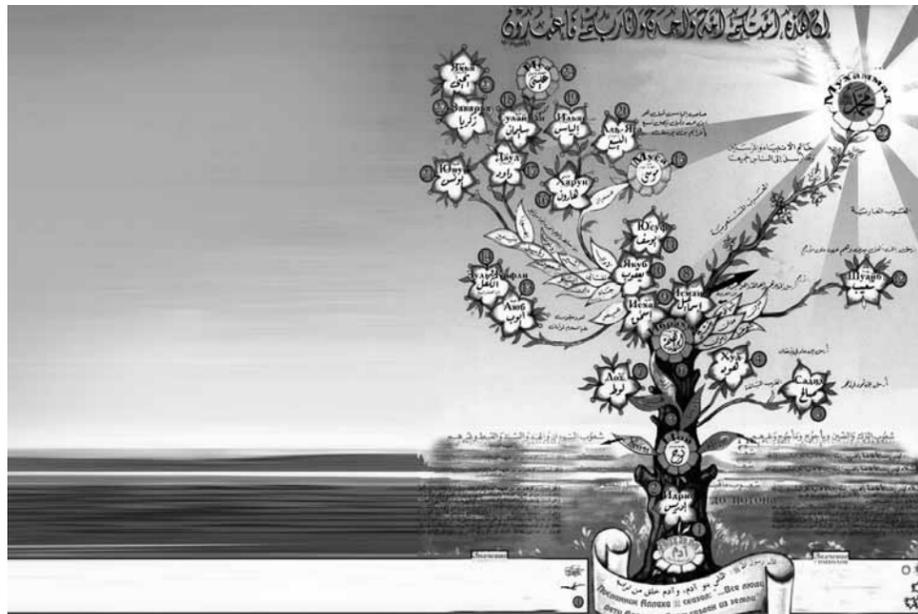
«Мәни сәнин јанына кәндәрән-дән Өзүнә гаршы кәлмәјимдән горумасыны диләјирәм», - дејиб Өзраил ﷻ торпаг кәтүрүб кери дөндү. Дағ вә дәрәләрдән јығдығы мүхтәлиф (чод вә јумшаг, гара вә гырмызы) кил (торпаг) нөвләри илә Аллаһын ﷻ һүзуруна кәлди. Сонра Өзраил ﷻ Аллаһын ﷻ әмријлә кили ачы вә ширин суда әритди. Беләликлә, килин рәнкинән вә кәтүрүлдүју јердән асылы олараг мүхтәлиф милләтли, кәзәл вә ејбәчәр, јахшы вә пис, гара вә ағ инсанлар јаранды.

Сонра Аллаһ ﷻ гарышдырылмыш килдән Адәмин ﷻ руһсуз бәдәнини јаратды вә ону Чәннәтин гапылары јанында гојмағы әмр етди. Бәдән мөләкләрин кечдији јолда иди. Онлар Аллаһын ﷻ әмри илә јарадылмыш бу кәзәл чәсәдә бахыб мат галдылар. Гәрарсыз, динчлик билмәјән Иблисин Адәмә ﷻ пахыллығы тутду вә бөјүк марагла

(һәр шеји билмәк һәвәси илә) руһсуз чәсәдә јахынлашды. Сонра јахында дуран мөләкәрәри сынагдан чыхармаг үчүн онлара суал верди: «Аллаһ ﷻ ону сиздән үстүн тутса, нә едәчәксиниз?». «Биз Аллаһын ﷻ ирадәсинә (әмринә) табе оларыг», - чавабы кәлди мөләкләрдән. Бу сөзләрдән сонра руһдан дүшән Иблис Адәмә ﷻ нифрәт-

о, дурмаг истәди, лакин бачармады. Руһ Адәмин ﷻ мөдәсинә чатан да о, јемәк истәди.

Беләликлә, руһ чәсәдин (бәдәнин) бүтүн үзвләрини (әзаларыны) чанландырды, вә Уча Танры бәдәнин бүтүн сүмүкләрини, әтини вә ган дамларларыны бирләшдирәрәк Адәми ﷻ кәзәл инсан сурәтиндә (шәклин-

лә өз нәфсинә мүрачиәт едир: «Әкәр Танры ону мәнән үстүн тутарса, мән һеч вахт она табе олмајачам. Вә әкәр Аллаһ ﷻ мәни ондан үстүн гојса белә, јенә дә ону мәнв едәчәјәм». Иблис белә анд ичиб тәкәббүрлә өзүнә Јарадана табе олмамаг (итаәт етмәмәк) јолуну сечди.

Аллаһ ﷻ Адәми ﷻ дирилтмәк истәјәндә руһа онун бейниндән чәсәдә (бәдәнә) кирмәји әмр етди. Руһ истәр-истәмәз ора кирди, вә о заман Танры бујурду ки, инсанын бәдәниндән дә о, беләчә чыхагадыр. Мин илдән сонра руһ кәзләрә кәлди. Кәзләр ачылды вә Адәм ﷻ кәрдү ки, гарышдырылмыш килдән дүзәлдилиб. Руһ гулаглара енәндә мөләкләрин тәсбиһини (ибадәтин бир нөвү) ешитди. Сонра руһ Адәмин ﷻ бурнуна кирди вә о, асгырды. Руһ дилә чатанда Адәм «Әлһәмду лилләһ» дејиб Танрыја шүкүр-сәна етди. Аллаһ-тәала ﷻ өзү она белә чаваб верди: «Јәрһамүкә раббукә је Адәм». Сонра руһ Адәмин ﷻ синәсинә долду вә

дә) дирилтди.

Сонра Рәббимиз мөләкләрә Адәмин ﷻ әгли габилијәтләрини кәстәрди: «Еј Адәм! Бунларын (каинатда мөвчуд олан әшјаларын) адларыны онлара билдир!» - деди. Адәм ﷻ мөләкләрә бунларын адларыны хәбәр вердикдә Аллаһ ﷻ: «Мән сизә кәјләрин вә јерин кәзә кәрүнмәјән сирләрини вә сизин заһирә чыхардығыныз, јахуд кизли сахладығыныз ишләри билирәм, сөјләмәдимми?» - деје бујурду (әл-Бәғәрә, 33-чу әј).

Бундан сонра Јарадан бүтүн мөләкләрә әмр етди ки, инсана сәчдә етсинләр. Бу гәрар инсанын үстүнлүјүнү вә онун Аллаһын ﷻ хәлг етдикләри (јаратдылары) гаршысында (ичәрисиндә) ән бөјүју, әзәмәтли олдуғунун етирафы, тәсдиги иди. Тәкчә Иблис инсана сәчдә етмәкдән вә онун бөјүклүјүнү, әзәмәтли олдуғуну етираф етмәкдән имтина етди, јәни Аллаһын ﷻ әмриндән (сөзүндән) чыхды вә табе олмады.

Адәм ﷻ Аллаһ-тәаланын ﷻ әмри илә Чәннәтин сакини олду.

Бир дәфә Адәм јухуда икән Аллаһ онун сол габырғасындан онун үчүн зөвчәси (арвады) һәвваны хәлг етди. Сонра О, бујурду: «Еј Адәм! Сән зөвчәнлә (һәвва илә) Чәннәтдә вә һәр икиниз орадакы мејвәләрдән истәдијиниз кими, бол-бол јејин, јалныз бу ағача јахын кәлмәјин! Јохса өзүнүзә зулм едәндәрдән оларсыныз» (2:35). Иблис Адәми ﷻ алдадыб деди: «Рәббиниз сизә бу ағачы јалныз мөләк олмамағыныз вә ја (Чәннәтдә) әбәди галмамағыныз үчүн гадаған етмишдир». «Адәм ﷻ вә һәвва ағачын мејвәсиндән дадыгда ајыб јерләри (кәзләринә) кәрүндү. Онлар (лүт бәдәләринә) Чәннәт ағачларынын јарпагларын-дан јапышдырмаға башладылар» (7:22). Бу һәрәкәтдән сонра Аллаһ ﷻ Адәмлә һәвваны јер үзүнә ендирди (7:24-27).

Ислам әнәнәләриндә белә рәвајәт олунур ки, Адәм ﷻ јер үзүнә Сәјлон адасына, һәвва исә Чиддәјә (Әрәбистан) енишләр. 200 ил әрзиндә пешман олмуш әрлә арвад төвбә етмиш вә Аллаһа ﷻ јалвармышлар ки, күнаһларыны бағышласын. Рәб-би онлаын төвбәсини гәбул етди (20:122) вә онлара һәччә кетмәји бујурду. Аллаһын ﷻ бу Әмрини јеринә јетирәрәк Адәм ﷻ вә һәвва узун сүрән ајрылыгдан сонра Әрәфат вадисиндә кәрүшдүләр. Мүасир (индики) Мәккәнин әразисинә кәләрәк Адәм ﷻ Кәбәнин иншасына (ти-кинтисинә) башлады, сонрадан исә мүнтәзәм олараг ораны зијарәт етди.

Сонралар Адәмлә ﷻ һәвва индики (мүасир) Суријаја кетдиләр, бурада онларын чохла нәсли (өвләди, нәвә-нәтичәси) доғулду, онлардан мүхтәлиф дилләрдә данышан бәшәријәт әмәлә кәлди. Адәмин ﷻ ушаглары, сонра нәвә-нәтичәси доғулаңда о пејғәмбәр олду вә онлара динин әсасларыны өјрәтди.

Адәм ﷻ Аллаһдан ﷻ Чәбраил ﷻ мөләјин васитәсилә вәһј алмышдыр. Она илк инсанлар үчүн дини тәлиматлар (кәстәришләр) олан лүлә һалында бүкүлмүш қағызлар (вәрәгләр) кәндәрилмишдир. Бәзи рәвајәтләрдә дејилир ки, Адәм ﷻ 2000 ил јашамыш, һәвва исә онун өлүмүндән 40 ил сонра дүнјасыны дәјишмишдир. Адәми ﷻ Ислам әнәнәләриндә һәм дә Өбу әл-Бәшәр (бәшәријәтин атасы) адландырылар.

Дағыстанда «Ахулго» хатирә комплексинин тәнтәнәли ачылышы олмушдур

1 « Гәти әминәм ки, сәмими барышыг вә кечмишимизә, биркә үмуми тарихимизә, ата-бабаларымызын шүчаәтинә (икидлијинә) һөрмәт-халглар арасында һәгиги достлуг әлагәләри, Русија вә онун ајрылмаз һиссәси олан Дағыстан арасында сәмими мүнәсибәтләрин мөһкәм бүнәврәси, тәмәлидир.

ДР Башчысы Рамазан Абдулатиповун шәхсиндә Дағыстан Республикасы рәһбәрлијинә вә бу комплексин тикилмәсиндә көмәји оланларын һамысына миннәтдарлығымы билдирмәк вә онлар үчүн дуа етмәк истәјирәм. Гој Уча Танры бизи хејирли, фајдалы ишләрдә бирләшдирсин вә мөһкәмләндирсин, нечә ки О, бизи бу күн белә кәзәл бир күндә тоглаја билиб».

Чыхыш едән М. Ведерников тәбрик сөзләриндән сонра РФ Президенти В. В. Путинин тәбрик мәктубуну охуду.

Сонра ЈНФА рәһбәри И. Баринов тарихимизин үмуми олдуғунун дәрк едилмәсинин вачиблијини, кечмишимизин фаһиәли сәһифәләрини

унутмамағы вә бундан өлкәмизин халглары арасында гаршылыгы мүнәсибәтләри мөһкәмләндирмәк үчүн дәрс алмағы вургулады.

«Биз Биринчи дүнја мұһарибәсинин чәһнәләриндә Вәһши дивизијанын сыраларында гәһрәмәнчасына дөјүшмүш

дағлылары јада салмалы вә онлардан даңышмалыыг, биз Бөјүк Вәтән мұһарибәсинә Дағыстанын шәһәр вә кәндләриндән кетмиш икид оғулларын хатирәсини анмалы вә мугәддәсчәсинә горумалыыг», - деди И. Баринов.

ДР Башчысы Рамазан Абдулатипов бу лајиһәнин уғурла һәјата кечирилмәсиндән вә бу комплексин Вәтәнимизин бүтүн халглары үчүн әһәмијәтиндән даңышды.

«Бу мемориалын тикинтисинә јардым кәстәрәнләрин һамысына тәшәккүрүмү билдирмәк истәјирәм. Бу һадисә вә бу јер халгларымызын арасында достлуг вә гардашлыг әлагәләринин мөһкәмләндирилмәсинә хидмәт

етмәлидир», - деди ДР башчысы.

Маһачгала вә Грозны јепископу Варлаам да әләмәтдар һадисә илә бағлы өз тәбрик сөзләрини сөјләди. О, динләр арасында анлашма вә халглар арасында мүнәсибәтләрин мөһкәмләндирилмәсинә тәкан верән белә бир тарихи абидәни учалдан тәшкилатчылары белә кәзәл идејаја (фикрә) кәрә тәшәккүр етди.

Сонра диндарлар еллик дуасыја Танрыја мұрачиәт едиләр ки, чәмијәтимиздә сүлһү, инам кәтирәнләрин үрәкләриндә Исламын дәјәрләринә вә дин гардашларына севкини мөһкәмләндирсин!

«Ахулго» мөдәни-тарихи комплексинин ачылышы мәрәсиминин рәсми һиссәсиндән сонра диндарлар Шамил-гала гәсәбәсиндәки Мәркәзи мәсчидә кәдиләр вә орада чүмә намазы гылдылар.

ДР Мүфтијәтинин мәтбуат мәркәзи

Чадукөрлик (фалчылык) сизи хилас етмөз

Өзүнүзү алдатмајын, бачылар! Бахмајараг ки, биз мүасир дүнјада јашајырыг вә елми биликләр ке-ниш јайылмышдыр, чәһаләт (авамылыг, биликсизлик) јенә дә сағлам дүшүнчәнин габағыны кәсир, ону пәрделәјир.

Мүхтәлиф гадынларла көрүшәндә чохла «тәәччүблү» шејләр өјрәнирсән, мәсәлән, онларын... чадукөрлијә инамы (һәвәси). Әкәр белә гадынын бир балача проблемы јаранырса - о, мүтләг фалчы (фалабахан гадын) ахтарыр. Вә сонда әли һәр шејдән үзүлүр! Өзүнүзү алдатмаға гојмајын, чүнки бу әмәлләр Шәриәт тәрәфиндән писләнир! Намаз гылмадан, Аллаһын ﷻ әмр етдији кими кејинмәдән вә көрүнмәси һарам олан јерләри өртмәдән, адамлар чадукөрдән, сәһрбаздан, фалчыдан хошбәхтлијә чатмаг вә гарышыг ишләрини низама салмагда имдад диләјирләр. Онлар намаз гылмыр вә дуа етмирләр, ағыр күнаһлара јол верирләр, лакин бунунла белә инанырлар ки, фалчынын,

чадукөрлик онларын проблемләрини һәлл етмәјә ичазәдир (имкандыр). Беләликлә, шејтана вә шәхси еһтирасларына гул олан адамын тәбиәти өзүнү там көстәрир. Сәмими үмид (тәвәккүл) вә төвбә јох, садәчә фалчыја вә чадукөрә верилән нечә јүз јахуд

мин рубл бүтүн проблемләри һәлл етмәсини вә Әбәди дүнјанын немәтләрини бағышлајачағыны дүшүнән

инананларын сајы - илдән-илә азалмыр. Исламдан узаг чадукөр вә фалчылар исә адамларын чәһаләтиндән (савадсызлыгындан) истифаде едәрәк, инсан хошбәхтлијини ахына гојуб «дин бизнесмени» адыјла бөјүк газанч әлдә едирләр. Чадукөр вә јахуд фалчынын јанына кедиб она инананлар – инамсызлыға уғрајырлар. һәрмәтли бачылар! Чадукөр, фалчы вә екстрасенләрдән вә бу кими јаланчылардан узаг олун! Аллаһа ﷻ инанмаг, Ондан горхмаг вә Оун мәрһәмәтинә үмид етмәк (бел бағламаг) лазымдыр! Бир дөфә Өмәр-әшаб رضي الله عنه бүтүн маликәсини кәзәркән чижиндә ушаг олан адама раст кәлди. Онлар бахыб Өмәр-әшаб رضي الله عنه деди: «Мән белә бир-биринә охшајан ата вә оғул көрмәмишәм!». О, дејир: «! Аллаһа анд олсун ки, бу ушағы мән

ним мәрһум зөвчәм доғубдур». Хәлиф тәәччүбләниб нә баш вердијини билмәк истәди. О адам деди: «Еј мөминләрин әмири сәфәрә чыхмагдан габаг мән һамилә арвадыма дедим ки, сәнин бәтниндә олан ушағы Аллаһа ﷻ тапшырырам. Мән сәјаһәтдә оlanda зөвчәм өлдү. Бир кечә мән Бәғии гәбристанлыгында ишыгланан негтә көрдүм. Гоншумдан өјрәндим ки, бу јердә кечәләр белә олур. Буранын јөвчәмин (арвадынын) гәбри олдуғуну билдим вә ону ачдым. Мәрһум арвадынын дизләри үстүндә... чанлы ушаг тапдым! Кәнардан бир сәс кәлди: «Аллаһа ﷻ тапшырдығын ушағыны көтүр кет, ушағын анасыны да Аллаһа ﷻ тапшырсајдын, ону да дири тапардын». Мән ушағы көтүрдүм вә гәбир дәрһал бағланды. (М. һәмзәјевин «Мөмин хәлифләр» китабындан).

Һәрмәтли бачыларымыз! Беләчә Аллаһ ﷻ бизи һәр дөрд-гәмдән, бәладан горујар, әкәр биз тәкчә Ондан горхсаг, тәкчә Она үмид бағласаг вә – тәкчә Ондан јардым вә пәнаһ диләсәк!

Гадынларын билмәси вачиб олан мөгамлар

Намаз гылагда гадынын бәдәни, үзүндән (сифәтиндән) вә әлләриндән башга јерләри, өртүлү олмалыдыр. Әлин дирсәјиндә назик бир шырым (золаг) вар ки, әл салхымыны базу өнүндән (дирсәклә пәнчә арасындакы һиссәдән) ајырыр. Мәһз бу шырыма кими әлләр парча кејимлә өртүлү олмалыдыр. Кејими донуг, тутгун, кәсиф, гејри-шәффаф, кениш сечмәлисэн ки, бәдәнин инчәликләрини (чаларларыны) көстәрмәсин.

Кишидән фәргли олараг, гадын намаз вахты ајагларыны чижинләринин енлијиндә гојмалы, «Аллаһу әкбәр! сәзләрини дејәндә әлләрини чох јухары галдырмалы дејил. Башыны әјәндә (сәчдә едәндә) гадын һәрәкәтләриндә интизамлы олса јахшыдыр, јени дирсәкләрини бөјүрләринә, сәчдә едәндә гарныны будларына сыхмалыдыр. Намаз вахты әкәр тәсадүфән бәдәнин һәр һансы бир һиссәси ачылса, ону тез палтарын алтында кизләдиб намазы давам етмәк лазымдыр. «Тәсадүф» сөзүндә елә һаллар нәзәрдә тутулур ки, мәсәлән, сиз лазым олдуғу кими кејинмисиниз, лакин ушағыныз ојнајан заман бәдәнинизин кизли бир һиссәсини ачыр, сиз ону әлинизин бир һәрәкәти илә дүзәлдә биләрсиниз, јахуд күләк чижинлијинизи (палтарынызы) галдырды вә саирә.

Намаз гыларкән фикрини башга шејә вермәмәк чох вачибдир, бунун үчүн намаза дигтәтлә һазырлашмаг лазымдыр. Јасаг (гадаған) күнләри кәләндә (ајбашы ја да доғумдан сонракы тәмизләнмә) гадына намаз гылмаг, оруч тутмаг, тәваф етмәк (Кәбәнин әтрафыны доланмаг), мәсчидә кирмәк Гурана әл вурмаг, Гуранын сурә вәја ајәләрини охумаг, әри илә чинси әлагәјә кирмәк олмаз. Хәрәк биширмәјә, палтар јумаға ичазә вар, ајбашы вә ја доғумдан сонракы дөврдә олан гадынларын әли дејмиш судан вә гйда маддәләриндән истифаде етмәк олар. («Фәһул Әлләм»). Танынмыш алимләрин белә бир рәји (фикри) вар ки, белә вәзијәтдә гадыннын хәрәк биширмәси сон дәрәчә арзуолунмаздыр. Ајбашы бирдән он беш суткаја (орта һесабла 6-7 сутка) кими давам едир, доғумдан сонракы тәмизләнмә исә бир андан алтмыш күнә кими (орта һесабла гырх күн). Бу мүддәтдән сонра ифразат давам едирсә, бу артыг хәстәлик (истиһаз) сајылыр, тәмизләнмә јох. Мисал

үчүн, ифразат он беш күн давам едирсә, он алтынчы күндә гадын там јуунмалы (гүсл алмалы) вә намаза башламалыдыр. Хәстәлик ара вермәдән бир нечә ај давам етдикдә дә гадын намаз гылмалыдыр. Белә һалда о, әввәлки ајбашынын вахтыны әсас көтүрүр – вә јалныз бу күнләри өзү үчүн гадаған олунмуш сајыр. Мәсәлән, әкәр хәстәликдән әввәл ајбашы орта

һесабла једди күн идисә, хәстәлик заманы о, һәр ај һәммин вахта једди күн намаз гылмыр. Бу једди күн кечәндән сонра, давам едән ифразата бахмајараг, о, там јуунур (дәстәмаз алыр), намаз гылмаға вә Исламын башга вачиб дини ајинләринә риәјәт етмәјинә давам едир. Бунунла белә палтарын (кејимин) тәмизлијинә дигтәт вермәли вә һәр намаз үчүн кичик дәстәмаз алмалыдыр. Әкәр гадыннын сәһһәти (сағламлығы) илә проблемләр оларса, вә буна мүтәхәәсис лазым оларса, һәким дә гадын олмалыдыр. О, мүсәлман гадын олса, даһа јахшыдыр. Әкәр бу саһәдә гадын һәким јохдурса, гадыны киши һәким-мүсәлман мүаличә едә биләр, киши һәким-мүсәлман јохдурса, онда һәр һансы киши-мүтәхәәсисә мүрачиәт етмәк олар. Лакин тәәссүф ки, бәзи мүсәлман гадынлар чәкинмәдән (утанмадан) мүәјинә олунмаг вә мүаличә масачы үчүн һәр һансы ағ хәләтли адамын јанына кедирләр. Буна көрә дә јухарыда дејилән ардычыллыға риәјәт етмәк вачибдир!

Бундан башга ону дә нәзәрә алмаг

лазымдыр ки, өзкә һәким гадыны онун мәрһәми (Шәриәтә көрә евләнмәјинә ичазә олмајан јахын гоһум), ја да әринин јанында мүәјинә етмәлидир. һәм дә тәләб олунур ки, һәким етибарлы адам олсун, гадын бәдәнинин тохунулмаз һиссәләриндән јалныз она мүтәхәәсис кими мүаличә етмәјә лазым олан һиссәләрини ачсын. Әкәр гадыннын сәһһәти илә һеч

бир проблем јохдурса, онда тәмизләниб мүтләг «Мән нијәт етдим фәрз олан бөјүк дәстәмазы јеринә јетирмәјә» нијәти илә там (бөјүк) дәстәмаз алмалыдыр. Бунунла белә, там әмин олмаг үчүн, гадын чөмбәлиб (отуруб) бәдәнин алт һиссәсини јуса, даһа јахшыдыр. Там јуунандан сонра гадаған күнләр әрзиндә јасаг олунанларын һамысына ичазә вар. Бу сәбәбдән бурахылан намазлар сонра едәнилмир. Лакин ајбашы намаз вахты чатдыдан бир нечә

дәгигә сонра башласа, онда тәмизләнмәдән сонра бу намазы гәза нијәти илә әвәз етмәк лазымдыр. һәм дә гадын тәмизләнмәдә олан заман вахты чатан намазы гылмалыдыр. Там дәстәмазы сонраја гојмаг олмаз, мәсәлән, гонаг кәләндә, һәм дә кечә вә ја күндүзүн кәлмәсини, јахуд бир ишин гуртармасыны көзләмәјә еһтијач јохдур. Әкәр гадын кәлән (сонракы) намаздан бир дәгигә әввәл тәмизләнибсә, онда јуунуб наһардан сонракы (әср) вә наһар намазларыны (зәһр) гылмалыдыр. Әкәр сәһәр намазындан бир дәгигә әввәл тәмизләнибсә, онда ахшам (мәғриб) вә кечә (иша) намазларыны гылмаг зәруридир. Бу мөгамлара чидди сурәтдә риәјәт етмәсә, онда гадыннын чохла бурахылмыш намазлары ола биләр.

тутмаға нијәт етмәлидир, һәтта о, дан сөкүләнә кими јуунуб гуртара билмәјибсә дә. Беләликлә, мүсәлман гадыннын дикәр вәзифәләриндән фәргли олараг, оруча там дәс-тәмазсыз да башламаг олар. Әкәр јасаг күнләри һәчч вахтына дүшәрсә, гадын тәвафдан башга бүтүн дикәр ајинләри јеринә јетирә биләр. һәчч баша чатынча гадын тәмизләнмәјиб вә мәчбури тәваф (ифазә) етмәјиб Мәккәдән кәтсә, бу ајин борч кими галыр, о вахта кими ки, јенидән гајыбдыб өз вәзифәсини јеринә јетирсин. Бундан башга, һәччин бәзи јасаглары да галыр ки, онлар һәчч там битәндән сонра көтүрүлә биләр. Бу јасаглары никаһ, әри илә чинси әлагәләр вә һәтта мүғәддимә дә (бу һадисәләрә кириш, башланғыч) аиддир. Јасаг күнләри мүддәтиндә гадына вирд, зикр, салават охумаға, дуа етмәјә, Ислам едәбијјатыны мүталиә етмәјә (охумаға) ичазә вар. Вахташыры кичик дәстәмаз алмаг олар вә фәрз намазларын вахты кәләндә јетмиш дөфә салават охумаг мәсләһәтдир.

Јасаг күнләрин кәлмәсиндә гадын үчүн хүсуси мәнә кизләнмишдир. Биринчиси, о, физики олараг тәмизләнир, буна көрә дә хәстәликләрә аз мејиллидир, нәинки киши. Икинчиси, руһән (мәнәви чәһәтдән) тәмизләнир ки, һәлә бөјүк анамыз (улу нәнәмиз) һәввадан башлајараг Танрымыз ﷻ она вә онун гызларына ајбашы кәләндә күнаһларыны бағышламағы вәд етмишдир. Танрынын ﷻ мәрһәмәти илә Өзаб-әзијәт ичиндә дүнјаја балача бир адам бәхш едәндә гадын онун чағасы (көрпәси) кими саф, тәмиз, мәсум, күнаһсыз олур. Доғум вахты гадын өләрсә, онун өлүмү шәһидин (дин уғрунда мүбаризә едәнин) өлүмүнә бәрабәр тутулур.

Гызын һәјатында јасаг күнләрин башланмасы онун һәдди-бүлүға чатмасынын символу (әләмәти, нишанәси) олур. Мәһз бу дөвр онун бөјүк (јекә) һәјатынын башланғычы сајылыр ки, Танрынын ﷻ она тапшырдығы бүтүн фәрз вәзифәләрин јеринә јетирилмәсиндә там мәсулијәт дашыјыр.

Аллаһ ﷻ бүтүн мөмин гадынлары елә хасијәт көндәрсин ки, онун габағында Чәннәтин гапылары јүнкүлчә (асанча) ачылыр! Амин!

(«Аллаһа итаяткар гадын» китабынын материаллары цэря).

Аллаһын һәдсиз мәрһәмәтинә инан – вә һәр шеј јахшы олачаг, иншаллаһ

1 « Бәзи мүдриг төвсијәләр (мәсләһәтләр) дә мөвчуддур (вардыр) ки, онлары јашлы (аһыл) адамлардан ешитмәк олар, чүнки онлар һәјәтдә чох шеји көрмүш вә гуртулуша кәдән доғру (һәгиги) јолу билирләр. Шүбһәсиз ки, бу төвсијәләр һәјәт тәчрүбәсиндән кечмиш вә онлара риәјәт едән кәс Уча Танрыдан ﷻ һәмишә хошбәхтлиг вә әмин-аманлыг тапыр. Өмүрләрини пак, тәмиз јашамыш гочалар тез-тез әтрафына гоһум-әграбасыны јығыр вә онлара дәјәрли мәсләһәтләр верирләр ки, ашағыда онлардан бәзиләрини нәзәринизә чатдырырыг.

Һеч вахт руһдан дүшмә! (үмидини кәсмә). Вәзијәтин чәтинсә вә ағрыја галиб кәлә билмирсәнсә, Аллаһа ﷻ мүрачиәт ет – чүнки бизим дахили (үрәкдә олан) изтираб вә тәшвишләримизи көрән тәкчә Одур. Бунунла белә һәмишә инанмаг лазымдыр ки, Рәббимиз ﷻ мүтләг көмәјимизә чатар вә әзаб-әзијәтимизи јүнкүлләшдирәр. Аллаһ ﷻ һеч вахт Она инанан, сидг-үрәклә Она вә јардымына еһтијачы олан вә мәһз Она мүрачиәт едән гулуну рәдд етмәз – ахы, О, Рәһимлидир, Мәрһәмәтлидир. Аллаһын ﷻ һәдсиз мәрһәмәтинә шүбһә ола билмәз. О, ән Рәһимли вә Биләндир, баша Дүшәндир. Садәчә олараг Она мүрачиәт етмәк, бағышламасыны вә көмәк истәмәк бәсдир – дуаларымыза мүтләг чаваб кәләчәкдир. Аллаһ ﷻ хаһиш едәнләрә (јалваранлара) јох демир, әксинә, беләләрини семир. Чүнки, Мүһәмәд Пејғәмбәрин ﷺ һәдисинә көрә мүсәлманын ән күчлү силаһы дуадыр. Һалымыз чох пис оlanda биз даһа нә едә биләрик? Башымызы дивара вураг? Бунун һеч бир хејри олмаз, сонда хәстәханаја дүшә биләрик. Чәтин һәјәт шәраитинә дүшән мүсәлманын бирчә чыхыш јолу вар – дуа едиб Аллаһа ﷻ јалвармаг. О, бизи ешидир вә мүтләг чаваб верәчәкдир.

Јараданымыз һәмишә бизи ешидир вә бизим һаггымызда һәр шеји билир. Әкәр бир аз сәбримиз олса, Аллаһ-тәала ﷻ бизим әзабларымызы јүнкүлләшдириб бизә елә хошбәхтлиг (сәадәт) бағышлајачагдыр ки, сонра дәрдимиз (гәммимиз) бизә күлмәли, бош шеј кими көрүнәчәк вә бәлкә һеч јадымыза да дүшмәјәчәкдир. Пислик һәмишә унудулур, јажшылыг, хејирхалыг галыр. Аллаһын ﷻ мәрһәмәти илә јаддашымыз өмрүмүзүн гара күнләрини силиб апарыр, онлары сонрадан биз тәбәссүмлә јада салырыг. Гара золагдан сонра ағ золаг кәлир вә артыг јаддашымызда галыр.

Бизим өмрүмүз о гәдәр гысадыр ки, мелум дејил сабаһкы күнүмүз кәләчәкми, дүнәнки кими нәфәс чәкә биләрикми. Һәр шеј јалһыз Уча Танрыја мәлумдур, одур ки, мүсәлман дүнјалары Јарадан Танрынын вердији (һәдијә етдији) һәр јени, тәзә күнә (сәһәрә) севинмәли, шүкр етмәлидир. Јени күн – өмрүн даһа бир тәмиз сәһифәсидир, орада нә истәсән јаза биләрсән: кимсә хејирхал, фәјдалы әмәлләр, кимсә пис, лазымсыз ишләр. Һәр шеј бизим өзүмүздән, өмрүмүзү тәмиз, гарасыз (гараламасыз), тәһһисиз (дүзәлишсиз) јашамаға һазыр олмагымыздан асылыдыр. Әслиндә өмрүн (һәјәтын) гараламасы (черновики) јохдур, биз бир дәфә јашајырыг, демәли, сәһв етмәјә һаггымыз јохдур, әкәр варса, һәр кәлән јени күн ону дүзәлтмәјә әләвә шансдыр (имкандыр). Бәлкә дә елә бу күн бир хејирхал иш көрәк ки, Рәббимиз һәр ики

дүнјада бизә хошбәхтлиг көндәрсин.

Башга бир вачиб чәһәт: Танрыдан биз нә алсаг да, Она миннәтдар олмалыыг. Һәр нәјимиз варса, Аллаһа ﷻ мәхсусдур. Әкәр О, бизә нәсә верирсә – бу, јалһыз Онун рәһмлилијинин бизә әрмәғаны, һәдијәсидир, вә буна да биз чавабдәһик. Биз Аллаһын нашүкүр гулларындан олмамалыыг: онлар Танры верәнин гәдрини билмир

вә һәмишә јенә нәсә истәјирләр. Һәр шеј үчүн биз Јараданымыза миннәтдар олмалыыг, чүнки бу күн бизә нә лазым олдуғуну јалһыз О билир.

Бунунла белә, бу дәгигә әлимиздә нә варса, она разы олмалыыг. Гоншуда нәсә вар, биздә исә јохдур, демәли бу анда бу шеј бизә лазым дејил: һәр шеј Аллаһын ﷻ һөкмүндәдир, бизә нә лазым вә фәјдалы олдуғуну тәкчә О билир. Танры билир ки, вахты кәләндә бизә лазым олдуғуну верәчәкдир, һәләли исә нәјимиз варса, она шүкр етмәли, сидги-үрәкдән бу немәтләрә көрә Рәббимизә тәшәккүр етмәлијик. Һәр биримиз Јараданымызы семир вә әлбәттә, Онун наразы олмасыны истәмир, буна көрә дә итаәткарлыгымыза

Рәббимиз нәинки гижмәт верир, әләвә олараг һәм дә мұкафатландырыр. Бундан бөјүк хошбәхтлиг ола биләрми?

Мүсәлмана башгалары һаггында пис дүшүнмәк вә данышмаг јарашмаз. О, белә фикри јахын гојмамалы, һеч кими данлајыб мезәммәт етмәмәлидир, һәтта о адам бир наһаг иш көрүбсә

вә јахуд сәнә ағры вә зијан верибсә дә. Белә гәрара кәлмәкдән әввәл һәр шеји өлчүб-бичмәли, бәд әмәлин сәбәбләрини арашдырмалы вә онун саһибинә бәраәт газандырмаға чалышмаг лазымдыр. Белә јашамаг асандыр, артыг әсәбләр һәлә һеч кимә сағламлыг вә асајиш кәтирмәмишдир. Аллаһ ﷻ хәтиринә онлары бағышламаг, онлары ән әдаләтли һакимә тапшырмаг ән јаж-

шы мәсләһәтдир. Пејғәмбәримиз дә ﷺ белә һәрәкәт едәрди. Һәтта гисас алмаг вә чәзаландырмаг имканы оlanda да. Сәһабәләри дә ﷺ Ондан нүмунә кәтүрүбләр. Әчдадларымыз да бу јол илә кәдибләр. Биз дә бу өрнәкдән ибрәт алмалыыг ки, бәлкә Рәһимли Аллаһ ﷻ бизи һеч ағлымыза кәлмәјән дәрәчәдә хошбәхт едәр.

Ислам бизи һәгигәтән өз бачы вә гардашларымыза, аиләдән башлајыб танымадығын адам вә јолчуја кими көмәк етмәјә чағырыр. Башга сына јардым әли узаданда биз зөғ алмалыыг, чүнки бу, Аллаһа ﷻ хош кәлән әмәлдир вә Рәббимиз бизи мүтләг мұкафатландырачаг. Гоһум-әграбанын, достларын, гоншуларын

севинч долу чөһрәләрини көрәндә адамын үрәји пәрвазланыр! Әкәр доғмаларымыз хошбәхтдирсә, биз онларын хошбәхтлијинә севинмәјә, ону бөлүшдүрмәјә чалышмалыыг. Буну там сәммими едәндә үрәјимиз севинчлә долур. Мүсәлманлар бир-биринә гардашдыр, һеч кими дарда

гојмамалыдырлар. Јахын адама көмәклик кәстәрмәк бизим вәзифәмиздир, бу бизә Аллаһын ﷻ шәфғәтидир. Бүтүн бунлар ибадәт дәрәчәсинә аиддир, демәли, бу, Рәббимизин немәтидир.

Диндар адамын өмрүндә ән вачиб мөгамлардан бири дә одур ки, һәјәтын бүтүн сынаглары Танрыдандыр. Буну олдуғу кими гәбул етмәк лазымдыр, мүғавимәт кәстәрмәк јанлышдыр. Итаәтли олмаг лазымдыр, әкәр баш тутмурса, сәнә һазырланмыш чәтинликләрә вә изтираблара сақит вә сәбирлә дөзмәјә Рәһимли Аллаһдан ﷻ көмәк диләмәк лазымдыр. Бунунла бәрәбәр там әмин олмалысан ки, Јарадан сәнә мүтләг көмәк едәчәкдир. Онун рәһминә һеч вахт шәкк кәтирмәк олмаз, чүнки шәкк-шүбһә иманын зәифлијинә дәләләт едир, ону мөһкәмләндирмәк лазымдыр. Јарадана там үмид (төвәккүл) оlanda һәјәт чәтинликләринә синә кәлмәк асан олур, вә бу сәбир вә төвәккүл әвәзинә мұкафат олараг Аллаһ ﷻ бизә күч вә јүнкүллүк, раһатлыг верир.

Мүсәлман һәр күн бир саваб иш көрмәјә сәј кәстәрмәли вә бу әмәлләрин сајыны чоһалтмаға чалышмалыдыр. Һәр бир пак әмәл тәмиз нијјәтлә Аллаһ ﷻ хәтиринә көрүлмәлидир. Әкәр гәлбиндә Аллаһ хәтиринә хејир иш көрмәк вә јахуд нәјә исә наил олмаг арзусу варса, зәифлик кәстәрмәк, бу иши сабаһа гојмаг лазым дејил. Мүтләг Јарадандан инајәт дилә, О, мүтләг јардымчы олачагдыр, Онун мәрһәмәти сонсуздур.

Һәр бир пис һадисә вә ја ачы хәбәр дүзкүн гавранылас (баша дүшүлсә), нәтичәдә севинч вә хошбәхтлик кәтирәр, әкәр бу Аллаһын ﷻ немәтидирсә, онда бу икигат севинчдир. Өмрүмүзүн бүтүн олајлары (һадисәләри) бу мөвгәдән кәтүрүләрсә, онда һәјәт өзү дә дәјишмәјә башлајыр, һәтта биз буну дәрһал һисс еләмәсәк дә. Һәр бир ишдә Аллаһа ﷻ мүрачиәт етсән, һәмишә доғру вә дүзкүн јол тапмаг олар, һәмишә һәјәтын чәтин вәзијәтләриндән өзүнә хејир газанмагла чыхмаг олар, ахы, О, инсанларын ән јажшы мәсләһәтчисидир.

Гәм-гүссәдән сонра мүтләг севинч кәлир; изтираб, бәдбәхтликдән сонра – хошбәхтлиг, сәадәт; сәбирә көрә исә Уча Танрыдан ﷻ јүксәк мұкафат кәләчәк. Дүнјалары Јараданын һәдсиз-һүдудусуз мәрһәмәтинә һеч вахт шүбһә кәтирмәк олмаз, чүнки Онун мәрһәмәтинә, рәһминә шүбһә саланлар өз Аллаһыны ﷻ танымырлар.

Уча Танры – ән јажшы дост, мәсләһәтчи вә јардымчыдыр. О, һеч вахт гулларыны чәтин вәзијәтдә гојмур. Биз һарда олсаг да, нә ишлә мәшғул олсаг да, О, бизи көрүр, ешидир вә һәмишә јардым кәстәрир – тәкчә буну Ондан диләмәк лазымдыр.

Аллаһ өз јажшы гулларыны сынагдан (имтаһандан) кечирир вә сәбир кәстәрәнләри мұкафатландырыр. Бизим бүтүн һәјәтымызын бир мәнәсы олмалыдыр – Аллаһын ﷻ рифаһыны, немәтини газанмаг. Буна нечә наил олмаг олар? Рәббимиз өзү бу арзулара чатмағын јолларыны кәстәрмишдир. Онун нәсиһәтләринә, төвсијәләринә әмрләринә риәјәт етсәк, хошбәхтлик вә Аллаһын ﷻ немәти узагда дејил.

Өзүмә вә һәр кәсә Уча Аллаһын ﷻ немәтини тапмағы арзулајырам. Бу јолда Танрымыз бизә јардымчы олсун! Амин

Шимали Qafqazda qocaman Cümә мәсциди (Dәrbәnd)

Dәrbәnd ilk, әvvәlkі, әzәli görünüşünü bızım günlәrә kımı qoruyub saxlaya bilmіş azlıq tәşkil edән qәdim шәһәrlәrdән bırısıdır. Dünயada bu qәdәр hücuma mәрuz qalmıш, müxtәlif ıxtılaflara sәbәb olmuш və qanlı müharibәlәр meydanına çevrilmіш başqa belә шәһәр tapmaq yeqın çox çәtindir. İlk islamın bır çox xadımlәri və Mühәmmәd peyğәmbәrin nәsillәri öz faydalı və xeyirli vәzifәsini burada başlamıшlar.

602-cı ildә İrani istila edәndән (alandan)sonra әrәblәр VIII әsrin bırıncı rübündә (ilin dördә bırı) Mәslәмәnin başçılığı ilә Dәrbәnd divarlarına gәlib çatdılar. Onlar шәһәri шимали-шәrq Qafqazın müsәlman dını yayıldığı mәrkәzi kımı qiymәtlәndirdilər.

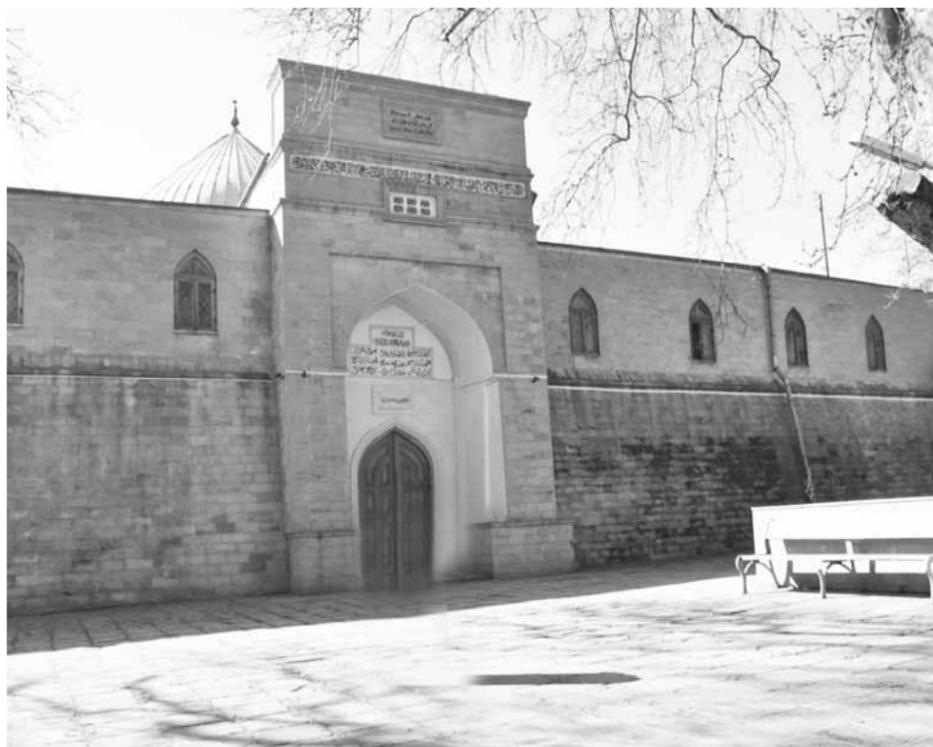
Bu vaxtdan etibarән Dәrbәnd bütүн rеqionun dını tәfәkkür (mәslәk, әqidә) mәrkәzinә çevrildi, yerli әhalinin әsas vә başlıca dını isә İslam oldu.

733-cü ildә 7 мәсцид tikildi – һәр mağalda (kvartalda) bırı. Әlavә olaraқ ümumi cümә namazını qılmaq üçün böyük kafedra baş мәсциди әl-Mәsци-dül-Cәmii-tıkıldı.

1796-cı ildә Dәrbәnddә 15 мәсцид fәaliyyәt göstәrirди. Cümә мәсциди haqlı olaraқ Rusiyada islamlaşdırmanın başlanğıc nöqtәlәрindән bırı sayılır. O, İslam xәlifәtindән kәnarlarda ilk vaxtlarda tikilmіш mühüm (әhәmiyyәtli)

mәсциdlәrә mәxsusdur.

Cümә мәсциди Dәrbәndin köhnә hissәsinin mәrkәzindә yerlәşir, qәdim шәһәrin gözәl memarlıq

ansamblarının kompleksi kımı tәqdım olunur. Kompleks baş мәсциddән, mәdrәsәdән və ruhanilәri üçün yaşayış otaqlarından ibarәtdir.

Mәсцидин tikilmәsi 115 (h.i) yaxud 733-734 illәrә aiddir. Cümә мәсцид

шәһәrdә әn böyük bına ıdı. O vaxta görә onun ölçülәri çox böyük sayılırdı: 68 m – qәrbdән шәrqә, vә 26 m – cәнubdan шimala. Günbәzin hündürlüyü 17 m

.Mәсцидин һәyәti 55x45 metrdir.

Daxılı mәkanı üç bölük hissәdән ibarәtdir. Ortadakı bölük hissәnin әni 6,3 m, yandakılارın -4 m, onların arasında düzgün profil verilmiş kapitelli (kapitel – sütun başlığı)

kvadrat sütunlar (97x97 sm) var kı, onların üstündә çatma tağlar durur.

Özünün çoxәsrlik tarixi Cümә мәсцидинin binası dәfәlәrlә dәyiшmişdir(yenidән qurulmuşdur). Giriш qapılarının üstündә qalmıш yazıdan mәlum olur kı, hicrәtin 770-cı ilindә (miladi tarixlә 1368-1369) zәlzәlәdән sonra bakılı (Bakı шәһәrindән) Tacәddin tәrәfindән bәrpа olunmuşdur.

Zamanlar, әsrlәр dәyiшmiş, tәbii fәlakәtlәр baş vermіш, nәsillәр ötmüş, шәһәр tәdricән dәyiшmiş. Cümә мәсциди isә zamanın bütүн sınaqlarından keçib alınmaz qala kımı bu gün dә durur.

Tәәssüf kı, Cümә мәсцидинin tarixindә pis dövrlәр dә olub. 1930-cu illәrdә ölkәdә genіш yayılmış ateis rejimi mәcrasında (nәticәdә) мәсцид bağlandı. Lakin digәr dını idarәlәrdән fәrqlı olaraқ Cümә мәсцидинin taleyi daha acınacaqlı oldu:1938-1943-cü illәrdә o, NKVD (daxılı işlәр xalq komissarlığı) tabeliyindә шәһәр һәbsxanası kımı bu idarәnin bütүн atributları ilә istifadә edilmішdir.

1943-cü ildә Böyük Vәtән müharibәsinin әn qızğın çağında Moskvanın qәrarı ilә мәсцид gәlәcәkdә dını mәqsәdlәр üçün istifadә etmәk һüququ ilә ruhanilәrә verilmişdir.

Cümә мәсцидинin әn qiymәtli sәrvәti vә yaraşığı, әlbәttә kı, çınar ağaclarıdır. Onlardan мәсциди шәһәrin һәр nöqtәsindән görmәk vә tanımaq olur.

ГУРАНЫН ЕЧАЗЫ

Гуран космоса учушларын сиррини ачмышдыр

«Әкәр онlara көjdән бır гапы ачсаг vә онлар дурмадан јухары галхсалар (көjdә Аллаһын гүдрәтини vә әзәмәтини көрсәләр), јенә дә (буна инанмајыб): «Көзүмүз бағланмыш (хумарланмыш), биз сәһрләнмишик », - дәјәрләр» («әл-Һичр» сурәсинин 14-15-чи әјәләринин мәнасы).

Әрәб Әмирликләриндә јашајан алим, профессор Әднан Шәриф бәшәр тарихиндә илк космонавт һаггында мәгалә јазмышдыр. «әл-Һичр» сурәсинин 14-15-чи әјәләринә истинад едәрәк тәдгигатчы јазыр ки, 1961 —чи илдә мүсәлман олмајан Јури Гагарин космосда иллүминатордан Јер (сәјјарәсини) күрәсини көрәндә деди: «Мән нә көрүрәм? Мән јухудајам, ја да ки көзләрим сәһрләнмиб?». Сән демә, бütүн бунлар учушлары идарәетмә Мәркәзи тәрәфиндән јазыја алынмыш, бу барәдә чохла гәрб өлкәләри јазмыш, лакин бу, бизим өлкәмиздә кениш јайылмамышды.

Гагаринин бу сөзләри јазыја алынмышдыр, vә профессор Шәриф мәнз онлары ситат кәтирир. О, космос, астронавтика елми vә Гуранын тәдгиги илә мәшғулдур.

Инди исә, бәшәријәтә 1400 бундан әvvәл назил олмуш (кәндәрилмиш) мүсәлманларын Мүгәддәс китабы олан Гурани-Кәримә мүрачиәт етсәк көрәрик ки, «әл-Һичр» сурәсиндә Аллаһ ﷻ бујуруп (мәнасы): «Бу халг Аллаһа инанмыш, амма әvvәлләр онлар инанырдылар». Бахын, нечә дә дәгиг дәјилмишдир! Јәни 1961-чи илдә коммунист гурулушу мөвчуд иди, vә бу лајиһәнин

үзәриндә ишләјән алим vә космонавтларын чоху мүсәлман дәјилдиләр, һалбуки ингилабдан өнчә килсә vә мәсцидләр, илаһијјатчы алимләр варды. Белә чыхыр ки 1400 ил бундан әvvәл дә космоса кимин илк дәфә учачағы (Америка vә ја Русија) мәлум иди.

Даһа сонра әјдә дәјилир (мәнасы): «Лакин Биз онlara (мүсәлман олмајанlara, коммунистләрә) көјләрә гапы ачмаға ичазә версәк, онлар ораја галхарлар. Галханда исә дәјәчәкләр: «Мән нә көрүрәм? Мән јухудајам, јохса көзләрим хумарланмышдыр? (сәһрләнмишдир)». Јәни Гурани-Кәримдә Гагаринин сөзләри

вар: - «Мән нә көрүрәм? Мән јухудајам, јохса көзләрим сәһрләнмишдир?». Уча Танры бунун нә вахт vә һарада баш верәчәјини, һәм дә кимин, нә вахт vә нә дәјәчәјини билирди – бунларын һамысы Аллаһа ﷻ мәлумдур. Буна көрә дә биз бу күн барәдә сәһбәт ачырыг, ахы бу, Ис-

саг...» Бу да она көрә марағлыдыр ки, сәмаја (көјләрә) гапы тапмаг үчүн алимләр чохла һесабламалар еләјибләр».

Белә чыхыр ки, сәма ачыгдыр, һәр һансы бır нөгтәдән ора учмаг олар. Әслиндә исә космик кәмилирин һамысы бır гапыдан чыхыр vә гајыдыб ејни гапыја кирирләр. Јүзләрлә һесабламар едилмишдир, чүнки санијәдә 11 км сүрәти илә учан космик кәмиси бу гапыlara дүшмүр, о, ја јаныр, ја да керијә космоса атылып. һәр ики вариантын баш вердији һадисәләр олуб.

Ондан башга, «әт-Тариг» сурәсинин 11 әјәсиндә Аллаһ ﷻ бујуруп (мәнасы): «Анд олсун (ара-сыра јағыш јағдырага сују) кери гајтаран көјә ...». Vә јалныз бу күн, 21 әсрдә, биз бу әјәнин мәнасыны баша дүшмәјә башлајырыг.

Мобил рабитәјә дә аид олмасы мүмкүндүр, чүнки сигналлар галхыр vә керијә дөнүр. Алфа-, бета- vә гамма шүалары да беләдир – онлар бизим планетә дүшмәдән керијә космоса гыјдырлар. Јәни көјләрин гајтарма хүсусијјәти вар. Белә ки, бу гапыlara дүшмәјән космик кәмиси керијә атылып ја да јаныр. Мүвәфәғијјәтли учуш vә сағ-саламат гајытмаг үчүн дәгиг һесабламалар етмәк ләзимдыр.

Бütүн бунлар дәгиглији илә Гуранда јазылмышдыр! Космоса, улдузlara, улдузлу сәмаја аид әјәләри охујуб дүшүнәндә дәнәдәнә тәәччүбләнирсән. Бу гәрибә, тәәччүблү vә кәзәл дүнјаны хәлг етдикләринин ән јахшысы олан инсан үчүн јаратмыш Гадир Аллаһын ﷻ мүдриклијинә һејран олурсан...

Бütүн дүнја бизим үчүн јарадылыб...

АКТУАЛ СУАЛЛАРЫНЗА ЧАВАБЛАР

- Ова кетмек олармы?

- Ичазе верилмиш (жол верилмиш, гануни) овун ики нөвү вә жахуд үсулу вар.

1. Кәсән, жаралажан силаһла ов, истәр дәмил олсун, истәр гурғушун, шүшә вә ја башга шеј. Рәфи бин һәдичин дедикләри буна сүбүтдүр: Пәјғәмбәр ﷺ демишдир: «Аллаһын ады илә кәсилмиш һејванын әтиндән јемәкдә истифадә етмәк олар (Бухари, 23560). Әкәр ов силаһы ити олмаса, һејван зәрбә илә өлдүрүлсә, басыб өлдүрүлсә вә јахуд јандырылса, ондан истифадә етмәк олмас. Одлу силаһла ов да буна аиддир. «Бугјәт әл-мүстәршидин» китабында дејилир: «Одлу силаһла гуш ову етмәк гадағандыр. Әкәр тәчрүбәли атычы (нишанчы) дәгиг билирсә ки, һејваны өлдүрмөчөк, јалныз жаралајачаг вә һејван чан верәнәдәк ону Шәриәтә көрә кәсә биләчәк, белә овун ичазе олунмасы мүмкүндүр. Буна бахмајараг тәчрүбәли овчунун да одлу силаһла ова кетмәси мәсләһәт көрүлмүр.

2. Ову жаралаја билән тәлим көрмүш вәһши һејван вә гушларла ов. Белә һалда бу һејванын әтини јемәје ичазе верилир.

(«Фигһул Мәнһәчи»)

Гибләнин һансы тәрәфдә олдуғуну билмәјәндә намаз вахты ону нечә мүәјјән етмәк олар?

- Мәлум олдуғу кими, намаз ғыланада үзүнү Мәккәдә јерләшмиш Кәбәјә чевирмәк лазымдыр. Буна көрә дә һәр шејдән әввәл билмәлисән ки, сән олдуғун јердән Мәккә һансы тәрәфдә јерләшир. Мәсәлән, Дағыстанда намаз ғыланада чәнуба (бир аз да гәрб тәрәфә) үз чевириләр, һиндистанда – гәрбә, Ливијада – шәргә, һәбәшистанда (Ефиопија) – шимала. Мүасир адам үчүн дурдуғу јерин һарда олдуғуну мүәјјән етмәк вә ону Мәккә илә тутушдурмаг чәтин дејил. Белә ки, әкәр сиз харичә кетмәли олсаныз, өзүнүзлә дүнја хәритәсини (даһа јахшысы – глобус) көтүрүн вә Мәккәнин бу өлкәдән һансы тәрәфдә олдуғуну мүәјјән едир (буну харичә кетмәздән әввәл дә мүәјјән етмәк олар) вә намазынызы о тәрәфә ғылын. Гибләнин сәмтини һеч олмаса тәхмини билмәје имкан јохдурса, намазы һәр һансы бир тәрәфә ғылыб сонра әвәзини өдәмәк олар.

- Дин гардашыны ләнәтләјәни нә көзләјир?

- Инсанлар чох заман данышанда еһтијатсызлыг көстәриб дүшүнмәдән јүнкүллүклә бир-бирини ләнәтләјир, һалбуки Исламда ләнәт, истәр һејвана аид олсун, истәр сә дә чансыз әшјаја, хүсусилә пис һәрәкәт сајылыр. «Ләнәт» сөзләринин мәнәсы «Аллаһын мәрһәмәтиндән узаг вә мәрһум етмәк» истәјидир. Пәјғәмбәрин ﷺ һәдисиндә дејилир: «Мөмини (диндары) ләнәтләмәк ону өлдүрмәје бәрабәрдир» («Сәһиһүл Бухари», № 6276; «Сәһиһүл Мүслим», № 316). Буна көрә дә Пәјғәмбәримиз демишдир: «Диндар (мөмин) адам ләнәт едән олмамалыдыр» («Сәһиһүл Мүслим», № 6773).

- Вахтын һансы мүддәтиндә (аралығында) дуаларымызын гәбул олунмасынын даһа чох еһтималы, күманы вар?

- Белә мөгамлара азан охунан вахт, һәмчинин азанла игәмәт арасындаки мүддәт аиддир. 1. Гуран охунанда. 2. Кәбәни көрәндә. 3. Јағыш јағанда. 4. Дүшмәнлә растлашанда. 5. Шәр вә әдаләтсизлијә дүчар оlanda. 6. Коллектив (үмүми) дуа охунанда. 7. Фәрз намаздан сонра. 8. Дуа заманы Аллаһын көзәл адларындан истифадә етдикдә. 9. Дан јери ағарынча. 10. Чүмә ахшамы чүмәје кечән кечә, һәм дә бүтүн чүмә күнү әрзиндә. 11. Рәчәб ајынын илк кечәси. 12. Шабан ајынын он бешинчи кечәси. 13. һәр ики бајрамын илк кечәси. 14. Әрәфә күнү. 15. Рамазан ајынын күндүзләри вә кечәләри. 16. Ифтар (оручу ачма) вахты.

Һәдисләрдә дејилир: «Азан вә игәмәт арасындаки мүддәтдә едилән дуалар гәбул олуначагдыр» (Тирмизи). «Һәччә кәдәнләрин дуалары гәбул едиләчәкдир» (Тәбәрани). «Гуран охунанда вә азан заманы, дүшмәнлә растлашанда, јағыш јағанда вә инсан әдаләтсизликлә гаршылашанда сөйләнмиш дуалар гәбул олунур (Тәбәрани). «Чамаатын бир һиссәси дуа едәркән о бири һиссәси «Амин» десә, белә дуа гәбул олар (Һаким). «Фәрз намазлардан сонра дејилән дуа гәбул олунар» (Бухари). «Ән јахшы дуа – Әрәфә күнүндәки дуадыр» (Бейһаки). Ашағыдаки беш кечәдә охунан дуалар гәбул олуначаг: Рәғәјиб, Бәраәт вә чүмә кечәсиндә, һәм дә Оручлуг вә Гурбан бајрамларынын илк кечәләриндә» (Ибн Әсакир).

- Намазда «Тәшәһһүд» дуасыны охујаркән узадылмыш шәһадәт бармағыны фасиләсиз (ара вермәдән) тәрпәтмәк олармы?

- Имам Әһмәд, Әбу-Давуд вә Нәсаи Ибну Зүбейранын ﷺ сөзләрини кәтириләр: Аллаһын Елчиси ﷺ шәһадәт бармағыны галдырар вә тәрпәтмәздә, көзүнү дә бу бармагдан чәкмәздә. Имам Нәвави «Шәрһул-Мүһәззәб» китабында јазыр ки, бу һәдис сәһиһдир (сағламдыр). (Бах, «Әл-Мизан», 239-чу сәһифә). Буна көрә дә бу бармағы галдырыб ону тәрпәтмәдән тутмаг сүннәт сајылыр. Бу бармаг шејтан үчүн дәмилдән мөһкәмдир дејилән һәдисин мәнәсы одур ки, шәһадәт бармағыны галдыранда биз Тәкаллаһлылығы тәсдиг едирик, бу исә шејтан үчүн чох чәтиндир. Бу һәдисдән белә чыхмыр ки, бу бармағын һәрәкәти илә шејтанын башына зәрбә ендирилир. Чүнки шејтан башыны намаз ғыланын бармағы алтына гојмур.

- Чатлағы вә гопуг јери олан габ-гачагдан нә үчүн истифадә етмәк олмас?

- Әбу Сәид әл-Худридән ﷺ сөйләнилмиш рәвәјәтдә дејилир: «Аллаһын Елчиси ﷺ стәканын чатлаг вә гопуг олан тәрәфиндән ичмәји гадаған етмишдир, һәмчинин габа үфүрмәји дә гадаған етмишдир» (Әбу Давуд, Әшрибә, 3722). Бу рәвәјәтдә сөзү кәдән јасагдан белә чыхмыр ки, чатлағы вә гопуг јери олан габдан истифадә етмәк һарамдыр. Бурада белә габдан истифадәнин арзу едилмәмәси көстәрилир, белә ки, мүасир һәкимләр дә тәсдиг едирләр: керамик габын структурунун мөсәмәли (дешик-дешик) олдуғундан онун гопуг јерләриндә мүхтәлиф инфексияја сәбәб олан, хәстәлик тәрәдә билән бактеријалар топлашыр. Бундан башга ону да унутмаг олмас ки, садәчә олараг белә габдан истифадә етмәк о гәдәр дә мүнәсиб дејил: гопуглара көрә стәканын вә ја пиаләнин ичиндәки палтарынын үстөнә төкүлә биләр, чатламыш габ исә адамын әлиндә дағыла биләр.

- һансы һалларда алдатмаға ичазе вар?

- «Иәнату Талибин» китабында бу мәсәләје аид Имам Газәлинин «Иһја үлумиддин» китабындан сөзләри кәтирилир: «Јаланын ичазе верилмиш вә гадаған олдуғуну мүәјјән едән гајда будур: фајдалы (хејрли) мөгсәдә һәм доғрулуг, һәм дә јаланла чатмаг оларса, бу бу фајдалы мөгсәдин һәлли үчүн јалан ишләтмәк гадағандыр. Әкәр фајдалы мөгсәдә јалансыз чатмаг мүмкүн дејилсә, онда алдатмаг олар, әкәр мөгсәд јол (ичазе) вериләндирсә вә алдатмағы өһдәсинә көтүрүр, әкәр мөгсәд мөчбури, вачибдирсә. Мәсәлән, әкәр гатил өлдүрмәк вә ја зијан вермәк истәдији мүәјјән бир адамын јерини сорушурса, сорушулан билдијини инкар етмәли вә алдатмалыдыр. Јаландан анд да ичмәк олар, гатил буну тәләб ејләсә. Әкәр мөгсәд ики дүшмән тәрәфи барышдырмагдырса, онда јалан демәје ичазе вар (мөчбури дејил)» (Бах,

«Иәнату Талибин», 3-чү чилд, 456-чы сәһифә, «Дәрүл Фәјһа» нәшријаты).

Һөрмәтли вә дәјерли охучуларымыз динә аид суалларынызы, дини мөгалә вә шеирләринизи көрдүјүнүз бу интернет почтумуза вә бу нөмрәје 8-989-480-37-39 көндәрә биләрсиниз. e-mail: abuabdillah@list.ru

Гәзәл

*Башы уча бир ағачын бары олмас,
Баһара охшајан ғышын гары олмас.
Һәјатыны ејш-ишрәтә һәср едәнин
Рузи өлдә етмәк үчүн кары олмас.
Бу дүнјада Аллаһа баш әјәнләрин
О дүнјада аһ-наләси, зары олмас.
Јарадандан верилибдир мөһри-үлфәт,
Ешгә дүчар олмајанын јары олмас.
Фирдовсидән, еј Тәһмираз, алдын ибрәт,
Вары инкар ејләјәнин вары олмас.*

ТӘҺМИРАЗ ИМАМОВ

Аллаһа мүрачиәт

*Јашатмысан – јашамышам:
Бир күнүм ғыш, бир күнүм јаз.
Дүшүнүрәм сәһәр, ахшам:
Чоху кедиб, галыбдыр аз.
Чоху сәнә, азы мәнә,
Јазылыбдыр јазы мәнә.
Өмүр – сиррли бир өфсанә -
Сәнә галар, мәнә галмас.
Бу дүнјада јохдур көзүм,
Көјләрә чатармы сөзүм?
Изин версән, кәлләм өзүм –
Һазырам! – Гулун Тәһмираз!*

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Муфтията Дагестана

Редакционный совет
Председатель – муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Ахмад-хаджи КАХАЕВ

Шихабуддин-хаджи КЕРИМОВ

Али-хаджи КУДЖАЕВ

Главный редактор
А.Б. МИЧИГИШЕВ

Редактор
Раджаб МАММАДОВ

Канонический редактор
Раджаб МАММАДОВ

Корректор
Тахмираз ИМАМОВ

При перепечатке ссылка обязательна.
Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати»
по адресу: г. Махачкала, пр-т Акушинского, 20.

Литературный редактор
Тахмираз ИМАМОВ

Отдел менеджмента
Абдулсабир АХМЕДОВ

Веб-версия
Мухаммадрасул ЗАГИРОВ

Дизайн, верстка
Мухаммад МУХИДИНОВ

Заказ № _____
Тираж 999 экз.

Подписано в печать (факт) 31.01.2017 в 14:00
(график) 31.01.2017 в 14:00

Адрес редакции и издателя:
367015, РД, г. Махачкала, ул. Ярагского, 128.
E-mail: assalamweb@gmail.com
www.assalam.ru

Телефоны
Редакция: +7-928-530-59-70
Подписка и доставка: +7-988-291-42-22
Отдел распространения по РФ: +7-926-222-78-75